

1. Новые технологии и продолжение эволюции человека? Трансгуманистический проект будущего. – М. : ЛКИ, 2008. – 320 с.
2. Сорас Д. Кризис мирового капитализма. Открытое общество в опасности / Д. Сорас. – М. : ИНФРА, 1999. – 262 с.
3. Хантингтон С. Столкновение цивилизаций / С. Хантингтон. – М. : АСТ, 2003. – 603 с.

РЕЗЮМЕ

Цикін В.О. Філософська інтерпретація феномена ризику в суспільстві.

У статті розкривається сутність ризику в суспільстві, аналізуються його особливості на сучасному етапі під впливом високих технологій, проводиться класифікація ризиків на різних підставах. Особливий акцент зроблений на розкритті методологічного потенціалу концепції ризику в соціумі для сьогодення і майбутнього.

Ключові слова: ризик, суспільство ризику, ризикогенність, соціальний ризик, класифікація ризиків, цивілізаційні ризики, концепція ризику, управління ризиком.

SUMMARY

Tsykin V.O. The Interpretation of Fenomena of the Risk in Society.

The essence of risk in society, its features at the present stage under the influence of high technologies are analyzed, classification of risks by the different bases is conducted in the article. The special accent is made on disclosing of methodological potential of the risk conception in society for the present and the future.

Key words: risk, society of risk, the origin of risk, social risk, classification of risks, civilization risks, risk conception, management of a risk.

УДК 165.2

М. М. Ведмедєв

Сумський державний педагогічний
університет імені А.С.Макаренка

СОЦІАЛЬНИЙ КОНСТРУКТИВІЗМ У НАУЦІ І ПРОБЛЕМА КУЛЬТУРНИХ РЕСУРСІВ ПІЗНАННЯ

У статті розглядається соціальний конструктивізм як одна з впливових течій у сучасній філософії науки. Аналізуються витоки і зміст дослідницьких програм представників даного напрямку. Особлива увага приділяється проблемі культурних ресурсів пізнавальної діяльності.

Ключові слова: соціальний конструктивізм, наука, культура, когнітивні ресурси, комунікативна мережа, соціологія знання.

Терміном «конструктивізм» сьогодні прийнято позначати досить численну сукупність напрямів і підходів у самих різних царинах сучасного духовного простору – в науці, філософії, освіті, мистецтві. Іноді фахівці навіть говорять про певну домінанту в умонастроях теперішньої епохи. Якщо вести мову про причини формування й поширення цієї домінанти, то тут, безумовно, варто прийняти до уваги різні чинники – від бажання слідувати інтелектуальній моді до прагнення серйозно осмислити сутність новітніх відкриттів у галузі генетичної психології, біокібернетики, нейрокібернетики, когнітивних дисциплін. Останнє й обумовило виникнення цілої низки підходів. Методологами здійсненні спроби певним чином інвентаризувати і систематизувати такі підходи.

Обмежуючи свій аналіз вивченням проявів конструктивістських настанов у сфері науки, І.Т. Касавін виокремлює такі їх різновиди: *логічний конструктивізм* (Б. Рассел, А. Н. Уайтхед), *методичний конструктивізм* (Г. Динглер), *радикальний конструктивізм* (Е. Глазерсфельд, С. Цеккато), *конструктивістська теорія символу* (Н. Гудмен), *конструктивістська філософія інтерпретації* (Г. Абель, Х. Ленк), *соціальний конструктивізм* в його екстерналістському (Б. Барнс, Д. Блур) та інтерналістському (Б. Латур, С. Вулгар, К. Кнорр-Цетіна) варіантах [2]. Серед зазначених підходів соціальний конструктивізм, як на нас, посідає особливе місце, оскільки має всі підстави претендувати на роль повноцінної течії в філософії і соціології науки, а не обмежуватися лише функцією конкретної методології.

Значна увага дослідниками приділяється вивченню згаданої течії. У цьому зв'язку доцільно назвати праці О. Е. Столярової, В.О. Лекторського, І.Т. Касавіна, Ю.С. Моркіної, О.Г. Трубіної, Е.Я. Режабека та ін. У той же час залишається нез'ясованим цілий ряд моментів. Так, з одного боку, фахівці часто недооцінюють ту обставину, що існують суттєво відмінні варіанти соціального конструктивізму в науці, які терміном «соціальний» позначають феномени, що мають різну природу. З іншого боку, поза увагою залишається проблема ролі когнітивних культурних ресурсів у пізнанні, яку конструктивісти окреслили, але описали з використанням неадекватного аналітичного інструментарію.

Зважаючи на сказане, автор статті має на меті проаналізувати ці два моменти, запропонувавши більш коректне й критичне розуміння дослідницької програми конструктивістів та її можливостей і меж.

Формування соціального конструктивізму в науці обумовлене, з нашої точки зору, двома фундаментальними обставинами в сфері практики сучасної дослідницької діяльності. Йдеться, по-перше, про посилення впливу комунікативної складової в діяльності вчених, а по-друге – про зростаючу залежність дослідницької роботи від використання накопичених інтелектуальних продуктів. З кожною із зазначених обставин пов'язаний свій варіант соціального конструктивізму в науці. Мається на увазі, з одного боку,

підхід, що репрезентований працями С. Вулгара, Б. Латура, Е Пікерінга, а з іншого – про напрям, представлений в основному працями М. Малкея.

Соціальний конструктивізм позиціонує себе майже таким же чином як і переважна більшість інших різновидів конструктивізму. Тобто як альтернатива репрезентативізму. Звідси впливає все інше – напрями філософських (або міждисциплінарних) пошуків, коло досліджуваних проблем, зміст аргументації і контраргументації, персоналії прихильників і опонентів.

Не дивлячись на схожість, між різними напрямками існують і помітні відмінності. Це, перш за все, стосується джерел і перших кроків. Соціальний конструктивізм голосно заявив про себе в другій половині 70-х років минулого століття. В 1979 році з'являється праця Б. Латура і С. Вулгара «Життя лабораторії: соціальне конструювання наукових фактів» [7] Використовуючи методи мікросоціологічного підходу, дослідники намагалися обґрунтувати, що відкритий вченими науковий факт (тірео-тропін-релізінг-гормон) є по суті соціальним конструктом. Він створений у процесі самої дослідницької і комунікативної діяльності, поза якої він позбавлений самостійної реальності. Через декілька років (1984) виходить праця Е. Пікерінга «Конструюючи кварки: соціологічна історія фізики частинок» [8], в якій розвиваються схожі ідеї. Йдеться про те, що кварк як науковий факт має ситуативний характер і визначається соціальним і культурним контекстом. Зміна останнього призвела б до зміни самого факту. Виникла б інша фізика. Отже, основоположна теза соціального конструктивізму полягає в тому, що значна частина людського досвіду, а також світ нашого існування є соціально сконструйованими.

В подальшому соціальний конструктивізм зазнав певної еволюції. Вона була зумовлена, з одного боку, тиском зі сторони опонентів, а з іншого – внутрішньою критикою. Саме таким чином пояснює логіку трансформації цього напрямку О.Е. Столярова [5, 42–43].

І. Хакінг ставить питання про те, що власне соціально конструюється [6]. Можна мати на увазі, що соціально конструюються уявлення людей стосовно певного предмета. В такому випадку йдеться про аналіз способів соціальної репрезентації згаданих предметів. Можна твердити, що, наприклад, така речовина, як пептиди мозку в просторі наукового дискурсу являють собою результат численних конвенцій. Проте залишається без відповіді питання стосовно реальності самих пептидів.

До речі, цей об'єкт був предметом досліджень лабораторії Роджера Гуллеміна в інституті Солка, діяльності котрого присвятили свою книгу Б. Латур і С. Вулгар. Згадане питання в дослідників також залишається без відповіді. Вони стверджують, що реальність біохімічного факту є наслідком соціальної події – стабілізації протиріч у межах наукового колективу. Нейроендокринологічні дослідження з фактичного боку зображені Б.Латуром і С. Вулгаром як побудова комунікативних мереж, гонитва за кількістю публікацій, реалізація особистісних амбіцій тощо. А наукові факти розглядаються як такі, які не мають значення як поза комунікаційні сутності: вони «фабрикуються» виключно в межах інтерактивної взаємодії.

О.Е. Столярова зауважує, що під вивіскою постмодерністського підходу приховується своєрідний варіант фундаменталізму, згідно з принципами якого джерелом пояснень стає колектив, суспільство. Саме вони обумовлюють, якою має бути реальність [5, 43]. Такі інтенції визначають певний напрям теоретичної роботи в межах конструктивістської парадигми. Завдання, грубо кажучи, полягає в необхідності викриття ілюзії об'єктивності. Якщо відомо, що даний факт (кварки, гормони, пептиди) є соціальним конструктом (а він в принципі і не може бути чимось іншим), то треба замінити цю ілюзію достеменною сутністю – реконструйованою соціальною ситуацією, що приховується за зовнішністю.

Б. Латур вказує, що в суспільствознавців були достатні підстави розраховувати на ефективність такої стратегії. Остання, на їхню думку, довела свою результативність у випадку з релігією в ХІХ столітті. Суспільствознавці переконали себе, що ритуали, вірування, чудеса цілком припустимо замінити суспільними функціями, які приховані в цих об'єктах. Такі типи речей дістали назву фетишів, тобто міток чогось. Тільки-но відбулася підміна несправжніх речей істинними, що належать до суспільства, то вже більш нічого в релігії не заслуговує на увагу [3]. В разі застосування такої інтерпретаційної процедури до явищ науки ми отримуємо подібний же результат – увага переноситься з несправжнього об'єкта на справжній, який виводиться із суспільства.

Існує думка, що наміри, пов'язані із соціологічною інтерпретацією, були ще більш амбітними. І.Т. Касавін зауважує, що виявлення в поняттях кварку, матерії, гену, нейрону, вірусу соціального змісту, а часом їхнє цілковите зведення до соціальних образів і аналогій відкривало шлях до перетворення природознавства в суспільствознавство [2]. Проте це було б завданням надзвичайної складності – завданням перекладу всіх результатів і методів науки на мову соціології.

Фахівці звертають увагу на те, що відбулися значні зміни в позиції провідних конструктивістів, яких тепер варто вважати, напевно, конструктивістами колишніми.

Поворотним пунктом у намаганні позбутися старої дихотомії явища і дійсності, яку містить у собі той чи інший різновид фундаменталізму, варто вважати появу заклику «дати змогу речам висловитися». До цього ж додається формулювання так званого *принципу симетрії*. Йдеться про визнання речей одночасно і реальними, і соціально сконструйованими. З'являється реалістична версія соціального конструктивізму, де речі розглядаються як «дійові особи» – агенти, учасники, актори, nonhumans. Робиться заявка на розробку нової соціології, яка була б одночасно соціологією людей і речей. Йдеться про дуже своєрідний феномен – «змішану» реальність, світ специфічних речей-гібридів. Вважається, що такий підхід накладає заборону на будь-який різновид фундаменталізму. Ні натуралістичний, ні культуроцентричний підходи, узяті окремо, не можуть бути надійними інструментами пізнання такого світу. Можна погодитися, що поява згаданих нововведень в працях конструктивістів є свідченням відходу від початкових радикальних настанов.

Як же все-таки потрібно розуміти суть механізму конструювання в рамках соціального конструктивізму? На нашу думку, конструювання в даному випадку – це побудова певної соціальної мережі, процес визначення і ранжирування статусів її учасників, закріплення пріоритетів, пошук громадського визнання тощо. В середовищі подібних мереж і взаємодій опиняються речі, факти. Циркуюючи між акторами цих складних систем, останні піддаються суттєвій обробці, «конструюються». А фахівець з соціології знання фіксує цю обставину.

На таке розуміння суті справи в певній мірі наклав відбиток факт безпосередньо *колективного характеру суб'єкта сучасної науки*. Це дійсно істотна обставина, що багато в чому змінила процес наукового пізнання.

Критики і коментатори конструктивізму часто вбачають в абсолютизації комунікативного ракурсу науки одну з характерніших рис даної концепції. І вони загалом не далекі від істини. Можна по-різному ставити акценти, можна надавати якому-небудь аспекту більше або менше значення, але не варто випускати з поля зору багатовимірність феномена науки, роблячи її чимось одновимірним. У прихильників інтерпретативної соціології значення комунікативної діяльності учених дедалі посилюється. У Д. Гілберта і М. Малкея об'єктом уваги стає багатоголосся думок фахівців, що досліджують певне коло проблем. Ця сфера дискурсу і є те основне і мабуть єдине, що становить реальний предмет соціологічного аналізу. «Головна риса дискурсного аналізу, що відрізняє його від всіх попередніх підходів в соціології науки, полягає в тому, що він...розглядає думки учасників подій як об'єкт дослідження, а не як його джерело...не прагне піднятися над думками учених, з тим, щоб описати і пояснити їх дії і погляди як такі» [1, 27]. Думки дуже варіабельні і суттєво залежать від контексту. І ця їх варіабельність не наслідок методологічних неув'язок, а їх невід'ємна властивість.

Розглядаючи комунікативну тканину взаємодії, що репрезентована різноголоссям численних конфліктуючих версій, як єдину реальність, доцільно пам'ятати, що тут наука береться виключно в одному зі своїх вимірювань. Від гносеологічного аспекту при цьому абстрагуються.

У працях М. Малкея міститься варіант, що помітно відрізняється від щойно розглянутого.

Поряд з інтерактивною обумовленістю наукового знання існує і інша обставина, на яку посилаються представники когнітивної соціології в намаганні обґрунтувати свою тезу про конструктивістський характер результатів пізнання. Мається на увазі факт широкого використання дослідниками різноманітних *позанаукових уявлень в сфері спеціалізованого виробництва знання*. Такі уявлення мають своїм джерелом сферу соціального і відіграють *роль ресурсів* у процесі вирішення дослідницьких проблем. Гостра полеміка розгортається навколо проблеми: чи лежать в основі таких наук як фізика, астрономія, біологія факти, що мають своїм джерелом фізичний світ? Традиційно існує тверде переконання, що результати даних наук виводяться з цих фактів, а не нав'язуються їм. Явища описуються не за допомогою соціально

обумовлених понять, а на основі іманентно притаманних їм властивостей. Завдання ж когнітивної соціології, на думку прихильників цього напрямку, полягає в спростуванні цих переконань. Багато зусиль задля реалізації таким чином сформульованого завдання доклав М. Малкей.

З метою надання обґрунтованості і наочності своїм міркуванням він вдається до аналізу одного з найвідоміших прикладів з історії науки – до розгляду становлення теорії еволюції Ч. Дарвіна. Обраний предмет аналізу не є випадковим. Передусім ставилася мета продемонструвати можливості і адекватність соціологічного підходу в даній ситуації. Справа в тому, що серед фахівців склалося особливе розуміння дарвінівської теорії. Остання інтерпретувалася як така, що виникла виключно внаслідок строгого узагальнення спостережуваних фактів. Завдання соціологічного аналізу вбачається дослідником в спробі встановити соціальні витоки специфічних елементів дарвінівського вчення [4, 178].

Одним з ключових моментів у пошуках Ч. Дарвіна була неможливість отримати систематичні дані про те, як біологічні зміни відбуваються в природі. Це спонукало вченого звернутися до практики штучного відбору рослин і тварин, який здійснювався садівниками і скотарями. Ч. Дарвін вірив в універсальну єдність світу, тому механізми *штучного* відбору були прийняті як моделі відбору *природного*. Тісні зв'язки із селекціонерами призвели до появи центральної метафори («інтерпретаційної теми») еволюційної теорії.

Завершивши створення своєї теорії, Ч. Дарвін поширив на види, що перебувають у природних умовах, інтерпретацію стосовно селекції свійських тварин і рослин. М. Малкей, маючи на те достатні підстави, звертає увагу на одну важливу обставину в процесі створення еволюційної теорії. Ч. Дарвін на превеликий подив використовує при формальному викладі свого вчення мову, яка відображає наміри і цілі селекціонерів. Він пропонує читачеві міркувати про природній відбір як такий, що здійснюється створінням безмірно мудрішим за людську істоту.

Подібний крок створював значні незручності при сприйнятті дарвінівського вчення. Адже малося на увазі існування певного суб'єкта, який би здійснював згаданий відбір. Виникла підозра в *антропоморфізмі*. А саме останній був причиною визнання незадовільним вчення Ж. Ламарка. Ч. Дарвін опинився під прицілом критики. Проте він вперто відмовлявся змінити форму викладу матеріалу в наступних виданнях «Походження видів». Показово, що всі пояснення вченого на кшталт того, що «природній відбір» був лише метафорою, яка позначала дію об'єктивних, безособових законів світу, в більшості випадків були марними. Багато читачів сприймали цей вираз буквально. Спроби сучасних дослідників пояснити позицію Ч. Дарвіна полягати в посиленні на те, що зазначений вираз постійно використовується в працях з селекції. Проте це вважається недостатнім. Мали існувати і більш вагомі причини.

М. Малкей, використовуючи аналіз дарвінівських метафор Р.М. Янгом [9], вважає метафору засобом заповнення прогалін в аргументації автора теорії

еволюції. Ще раз підкреслимо, що прихильність Ч. Дарвіна до антропоморфної позиції селекціонерів мала своєю причиною неможливість надати детальні емпіричні свідчення на користь своєї основної тези. «У даному випадку розв'язність фундаментальної інтерпретаційної проблеми біології була раптово побачена завдяки переносу понять, запозичених з іншої сфери культурної діяльності» [4, 184–185].

Вказується, що драматичний спалах осяяння стався завдяки впливу на свідомість (підсвідомість) вченого (і не тільки Ч. Дарвіна) мальтузіанських ідей. Цілком справедливо підкреслюється, що останні виступали в Англії на початку ХІХ століття як *один з основних культурних ресурсів* для багатьох сфер інтелектуального життя. Численні верстви населення тогочасного британського суспільства (суспільства періоду індустріалізації) були втягнуті в жорстоку боротьбу за існування. Т.Р. Мальтус проголосив закономірність цього: так було і так буде. Свідомість природодослідників (йдеться про Ч. Дарвіна і А.Р. Уоллеса), яка потрапила в полон даних ідей, почала по-новому сприймати світ. Велетенський масив наявних біологічних спостережень несподівано постав перед очима вчених в новій перспективі.

Хід думок Ч. Дарвіна тлумачився М. Малкеєм не як узагальнення наявних біологічних даних, здобутих в процесі спостереження: положення теорії формулювалися шляхом переносу ідей, розроблених в інших сферах інтелектуальної і культурної діяльності. Такий перенос в царину природознавства обумовив *метафоричність* центрального положення еволюційної теорії («природний відбір»).

У працях дослідника містяться тези щодо конструктивістського характеру пізнання. Вони закономірно впливають з наведеної думки про те, що теоретичні положення логічно не виводяться з наявних результатів спостереження, а виникають іншим чином. Дана обставина і спосіб формулювання положень теорії був названий соціологом *конструюванням*. Тобто наукові положення не надані прямо й безпосередньо фізичним світом, а створені соціально. Створені з використання наявних культурних ресурсів науковим співтовариством. *В фізичному світі немає нічого такого, щоб однозначно визначало висновки цієї спільноти* [4, 105–106]. Звідси логічно витікає, що «наукове знання з необхідністю передбачає такий опис фізичного світу, який є опосередкованим наявними культурними ресурсами; ці ж ресурси ні в якому разі не є остаточними... Все це свідчить, що фізичний світ в принципі міг би цілком *адекватно* (під крес. нами – М.В.) досліджуватися на основі мов і фундаментальних передумов, що повністю відрізняється від тих, якими користується сучасна наукова спільнота» [4, 105].

Роз'яснень у даному контексті погребує вираз «соціальний», що сполучається з поняттям «конструктивізм». Він вказує в М. Малкея на сферу позанаукового, з якої запозичаються інтерпретаційні засоби. Це, як бачимо, дещо інше смислове навантаження виразу, ніж те, що мало місце у Б. Латура і С. Вулгара. Останні з терміном «соціальний» пов'язували, перш за все,

колективний характер наукової діяльності та інтерактивну обумовленість знання як її результату.

Поряд з численними зауваженнями про вплив соціального на зміст знання М. Малкей не заперечує те, що й фізичний світ накладає на цей зміст свої обмеження. Проте дуже проблематичним видається твердження про те, що фізичний світ міг би цілком адекватно описуватися на основі фундаментальних передумов, які повністю відрізняються від використовуваних сучасною наукою спільнотою. Бажано було б навести конкретні приклади такої можливості. Скориставшись, скажімо, історичним матеріалом своєї ж роботи. Ч. Дарвін та його прихильники використовували для осмислення еволюції як ресурс ідеї Т. Мальтуса. А міг би створити еволюційну теорію А.Р. Уоллес на базі соціального вчення Г. Джорджа, під впливом якого він знаходився?

Крім цього, соціологічний підхід до науки в тому вигляді, в якому це було подано вище, передбачав жорстку спрямованість ресурсних потоків – від сфери соціального, позанаукового до сфери науки. Проте навряд чи все є таким однозначним. Історії пізнання відомі приклади, коли соціальні відносини й структури осмислювалися за допомогою біологічних уявлень. Достатньо згадати так звану органічну школу в соціології, яка була досить впливовою в кінці ХІХ – на початку ХХ століття (Р. Вормс, П.Ф. Лілієнфельд, А.І.Стронін, А. Шеффле та інші). Представники цієї течії, виходячи з положення «суспільство і є організм», намагалися відшукати й зробити переконливими відповідні аналогії. Стверджувалося, що роль кровообігу виконує торгівля, функцію головного мозку – уряд, конфлікти розглядалися як хвороби організму. Р. Вормс у своїх міркуваннях доходив до крайнощів, говорячи про статевої відмінності суспільних організмів, про їхні органи виділення і таке інше. Це є прямо протилежне спрямування ресурсних потоків, ніж те, яке мале місце в процесі створення еволюційної теорії.

Посилання на факт використання культурних ресурсів у науковій роботі, як бачимо, є ключовим в теоретичних побудовах прихильників соціального конструктивізму. Проте зазначений феномен не знайшов в їхніх працях адекватної інтерпретації.

Продукти культурної творчості є ресурсами для науки не внаслідок того, що вони позанаукові (і мають стати предметом саме соціологічного аналізу), тобто належать до сфери культури (не-науки). Статус ресурсу вони мають тому, що суб'єкт пізнання знаходить їх в наявному готовому вигляді. Іншими словами, він має їх в своєму розпорядженні. Ресурси *наявні*, а не *створені*. Кажучи точніше, вони створені, але створені раніше – не в межах даного окремого пізнавального акту (конкретного дослідження). Відтак, варто внести суттєві корективи в деякі моменти міркувань М. Малкея.

Якщо дослідник керується ресурсами позанаукового походження, то це не є принциповою обставиною. Він з таким же успіхом може використовувати готові продукти самої науки з метою отримання нових продуктів своєї інтелектуальної активності. Це нічого в принципі не міняє.

Та очевидна обставина, що знання одночасно можуть бути і продуктом, і ресурсом пізнавальної діяльності, тягне за собою важливі аналітичні наслідки. Йдеться про необхідність коректної концептуалізації нашої проблемної ситуації. Головне полягає в тому, *що саме* має бути виокремлено як об'єкт аналізу. Вести мову про науку в цілому уявляється недоречним. Необхідно таким визнати *конкретне* *одиничне* *дослідження*. Лише в такому разі можна чітко визначити, що використовується в готовому виді («ресурси»), а що створюється («продукти») в результаті пізнання.

Зростаюча залежність результатів сучасного наукового пошуку від використання наявних в розпорядженні дослідника інтелектуальних продуктів потребує подальших докладних описів ресурсного аспекту функціонування знання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гилберт Д., Малкей М. Открывая ящик Пандоры: Социологический анализ высказываний ученых / Д. Гилберт, М. Малкей; [пер. с англ. М.Бланко]. – М. : Прогресс, 1987. – 269с.
2. Касавин И.Т. Конструктивизм: заявленные программы и нерешенные проблемы [Электронный ресурс] / И. Т. Касавин // Эпистемология & философия науки. – 2008. – №1. – Режим доступа: <http://journal.iph.ras.ru/1-08.doc>
3. Латур Б. Когда вещи дают сдачи: возможный вклад «исследований науки» в общественные науки / Б.Латур // Вестник МГУ. Серия 7. Философия – 2003. – №3 – С. 20- 39. – Режим доступа: http://www.philos.msu.ru/vestnik/philos/art/2003/latur_veshi.htm
4. Малкей М. Наука и социология знания / М. Малкей; [пер с англ. А.Л.Великовича] – М.: Прогресс, 1983. – 254 с.
5. Столярова О.Е. Социальный конструктивизм: онтологический поворот / О.Е. Столярова // Вестник МГУ. Серия 7. Философия – 2003. – № 3 – С. 39–51.
6. Hacking I. The Social Construction of What? / I. Hacking – Cambridge, Mass: Harvard University Press, 1999. – 272 p.
7. Latour B, Woolgar S. Laboratory Life: The [Social] Construction of Scientific Facts / B.Latour, S Woolgar – Princeton, NJ: Princeton University Press, (1979), 1986. – 296 p.
8. Pickering A. Constructing Quarks: A Sociological History of Particle Physics / A. Pickering – Chicago: Chicago University Press, (1984), 1999 – 475 p.
9. Young R.M. Darwin's Metaphor Does Nature Select? / R.M. Young // Monist. – 1971. – Vol. 55. – P. 191–198.

РЕЗЮМЕ

М. М. Ведмедев. Социальный конструктивизм в науке и проблема культурных ресурсов познания.

Статья посвящена рассмотрению социального конструктивизма как одного из влиятельных течений в современной философии науки. Анализируются истоки и содержание исследовательских программ представителей данного направления. Особое внимание уделяется проблеме культурных ресурсов познавательной деятельности.

Ключевые слова: социальный конструктивизм, наука, культура, когнитивные ресурсы, коммуникативная сеть, социология знания.

SUMMARY

M. M. Vedmedev. Social Constructivism in Science and the Problem of Cultural Resources of Cognition.

The article is devoted to consideration of social constructivism as one of influential directions in modern philosophy of science. Sources and content of the research programs of representatives of this direction are analysed. The special attention is paid to the problem of cultural resources of cognitive activity.

Key words: social constructivism, science, culture, cognitive resources, communicative network, sociology of knowledge.